

KÜLÖNFÉLÉK.

Főt. Ferencz József püspök úr jun. 17-én titkára Csifó Salamon kíséretében a tordai unitárius egyházközségbe szállott ki, hogy Lőrinczi Dénest, volt kökösi lelkészt, új állomásán beiktassa. A püspököt Tordán nagy ünnepélyességgel fogadták és a beiktatás a közönség meleg részvétele és érdeklődése mellett folyt le. Dávid Ferencz utóda érezte a történelmi emlékeknek, melyek a város multjából a jelenhez szólnak, minden felekezetre kiható áldásait. Az új lelkészt a hívek rokonszenves érzelmekkel üdvözölték.

Munkácsy. A magyar nemzet kegyeletes érzések közt temette el Budapesten május hóban világhírű nagy festőjét. A művelődés történelmének egy fényes nevet adott át. A „Siralomház“ és más kitűnő képek festője már ismert volt, mikor benne vágy ébredt, hogy esetjét azon a tárgyon kísértse meg, melyen a régi nagy festők is művészetüknek tetőpontját keresték. Tanulmányozza az evangéliumot és a „Jézus élete“ híres írójával, Renannal társalog. És megfesti a képet, melyen nincs ott a kívülről odaillesztett hagyományos dicsfény, hanem az „emberfiá“-nak arcán sugárzik isteni fény. A mit Munkácsy festett, az a történelmi Krisztus. S a „Krisztus Pilátus előtt“, mely a művésznek a legjobb Krisztus-képe, nemesak az ő művészi nagyságát fogja hirdetni, hanem azt is, hogy az ő szelleme a tizenkilencedik százév világosságában alkotott. És nekünk ezért kétszeresen okunk van, hogy az elhunyt nagy művész nevét drága emlékezetben tartsuk.

Kolozsvári egyházközségünk közgyűlése elé terjesztett évi jelentés 1899-ről: „Tisztelt közgyűlés! A vallásról valaki azt mondta: „Minden vallás jó vallás, csak a kárvallás rossz vallás“. E mondásból példabeszéd lett, közhasználatú lett. Hogyha azt értik alatta, mit a kölesönös türelem jelent, akkor ez egyike a legkifejezőbb mondásoknak. Mindenkinek a vallását tisztelni kell, minden felekezet, minden egyház iránt türelemmel kell viseltetni. Ily értelemben mi is elfogadhatjuk e mondást. De hogyha az alatt a vallási elv hiányát, vagy azt a tág lelkiismeretet kell érteni, mely a vallások különbözőségét látni nem akarja, melylyel azt szokták mondani: „Nekem mindegy akármelyik vallás“, ezt mi el nem fogadhatjuk. Nekünk nem mindegy. A mi

unitárius keresztény szent vallásunk lelkünk mélyén van. Az unitárius kereszténység bennünk erős meggyőződés. Oly elveket foglal magában, melyek magasztosak, oly elveket, melyek tiszták, oly elveket, melyek a művelt emberiségnek mindinkább vezérlő nagy elvei lesznek. És oly érzelmeket táplál, melyek a legdrágábbak és legszentebbek. Zászlónkon a lelki szabadság, tudomány és felvilágosultság, nemes erkölcs és józan haladás sugároznak. És a kéz, mely azt lengeti, honfíkar és a szív, melyből az erő származik, a honfiú szive. Elveinkben az emberiségé, intézményeinkben a hazáé és csupán azé vagyunk, feltétlenül, máshova tekintés nélkül. Az unitárius kereszténység a haza oltárán égő láng. S ennek főtartása nem csupán az egyén érdeke, hanem általános, magasabbrendű érdek. Eszméinek befolyása termékenyítőleg hatott és hat, a hova csak eljuthat, mindenütt a művelődésre és hon-szeretetre. Ennek a szellemnek egyik szerves teste a mi egyházközségünk, melynek mult évére visszatekintve, jelezhetem, hogy az egészben elég jó képet mutat. Lélekszám volt: 1453, 13-al több, mint előző évben. Kereszteltetett: 21 fiu, 32 leány; együtt 53. Konfirmáltatott: 30 fiu, 9 leány; együtt 39. Eskettetett: 22 pár; ebből tisztán unitárius 3 pár. Temettetett: 19 férfi, 15 nő; együtt 34. Iskolaköteles volt: 48 fiu, 56 leány; együtt 104. Iskolába járt: 101. Ismétlő isk. köteles: 35. Iskolába járt: 30. A mult évről jegyzőkönyveink egy alapítványt jegyeztek fel, mi a közgyűlés előtt ugyan tudva van, de melyet, mint a mult év képének egyik kiemelkedőbb vonását újra emlékeztetbe idézhetünk. Ez a Puskás Ilona, Farkas Károlyné és Puskás Mariska 4000 frtos alapítványa, melyet néhai nagyatyjuk Szász Ádám emlékére tettek. A hitbuzgóságnak és áldozatkészségnek többen adták nagyra-beesülésre méltó jeleit, melyekről külön megemlítés is fog tétetni. És a mult évet szemlélve tekintetünk mindenek felett egy fontos, az egyházközség fejlődésére nagyjelentőségű tényen nyugszik meg, azon, hogy az egyházközség iskolája az illető tényezők hozzájárulásával itt helyeztetett el, a hol vagyunk. Hálásak lehetünk mindazok iránt, a kik abban résztvettek, a kik azt elősegítették. Hogy mit jelent az, hogy az egyházközségnek saját iskolahelyisége van és nem más épületbe helyeztetett, annak előnyét az egyházközség tapasztalni fogja. Igaz, hogy az iskola és a tanítói lak áthelyezése nagy terheket rótt reánk, de vigyázatossággal rendre fel lehet azok alól szabadulni. Az iskola fölépítéséről az építettő bizottságnak, mely a rábizott feladatot elismerésre méltóan végezte, külön jelentése fog majd beszámolni. A mi a felekezeti viszonyokat illeti, melyekben most bizonyos oldalról

nagyobb mértékű türelmetlenség, sötét korszakok felidézésére törekvés tapasztalható, egyházközségünknek a jelenlegi viszonyok közt kétszerezsen feladata szent vallásunk világosságát magasra tartani és az azzal összekötött erényeket ápolni; a hitbeli meggyőződést minden taguak nemesak vallani hivatása, hanem az élet minden viszonyaiban kidomborítani és érvényesíteni. Minden a ki ezt teszi, az emberiség haladásának, s közelebbről nemzetünknek tesz szolgálatot, melynek polgári szabadsága a felvilágosult, előrehaladó keresztények szabadságszeretetéből táplálkozott. Ennek az egyházközségnek dicsősége volt ez, és az kell hogy maradjon, a melyből minden egyes magának részt kér.

Péterfi Dénes,
az egyh. község papja.

A hódmezővásárhelyi unitarius egyházközségből Varga Dénes, pár évi buzgó ott működése után, Udvarhely megyébe Siménfalvára választatván meg lelkésznek, helyébe Gálfi Zsigmond kolozsvári főiskolai főnök, jeles papnövendék, neveztetett ki.

Tudori szigorlat. Barabás József, Barabás Lajos, székelykereszturi lelkész és tanár fia, a kolozsvári m. kir. tudomány egyetemen az orvosi tudományokból közelebből a legjobb eredménnyel szigorlatot állott ki és tudorrá avattatott.

Mit tanulhatunk a Prot. Egyh. és Isk. Laptól? Sok érdekest. E lap, mely néhány éve megtagadta az unitárius felekezettel való testvériséget, neheztel most az „Evang. Egyházi Szemlére“, mely a protestáns testvériségről így nyilatkozik:

„A három főszimbolum, különösen az apostoli hitvallás alapján az összes ker. egyházak tényleg testvéregyházak, melyeknek végső rendeltetése, Jézus kijelentése szerint, az egy akolban való egyesülés. Ezen egyesülés azonban nem jöhet létre az igazság rovására s mindaddig, míg a református egyház *a tértanokat fel nem adja* s vissza nem tér a lutheri reformáció által vallott tiszta bibliai igazsághoz, melytől Zwingli és Kálvin elterelte: addig unióról szó sem lehet“. (317. l.)

Nem tetszik ez őszinte és határozott nyilatkozat a Prot. E. és I. Lapnak s fanatikus orthodoxiának minősíti. Annál jobban megnyeri tetszését Watson liverpooli lelkész *gyönyörű* könyve „A Mester szelleméről“, melynek irodalmi bece szerint valóban nagy s ez elismerés igazolásául a következő szemelvényt közli olvasói hasznára és épülésére a gyönyörű könyvből:

„Abban a beszédben, melyben Watson Istenről, mint Atyáról elmélkedik, többek közt ezeket találjuk:

„Az ember megdöbbenve fedezi föl, hogy a tan, melyet Jézus tanítása homlokára illesztett s a melyre oly nagy komolysággal, amnyi sokat hivatkozott: semmi nyomot nem hagyott az ifjú ker. egyház uralkodó theológiáján és századokra egészen kiveszett a ker. öntudatból. Az anglikán egyháznak 39 tantétele van: egy az eskü fajairól, egy a pokolba való alászállásról, egy a papok házasságáról, egy arról,

hogyan kerüljük ki az exkommunikált embereket, — de *egy sincs az Istenről, mint atyáról*. A presbiteriánus egyház konfessziója 33 fejezetet tartalmaz, melyek éleselműen tárgyaltak, mély titkokat; de egy sincs, *mely az Isten-anya eszméjét kifejtené*. Egészen megengedhető, hogy a theologia tanokat alkosson, olyan dolgokról, melyeket Jézus sohasem említett, *mint pl. az eredendő bűn*; de megbocsáthatatlan, hogy a Jézus tanításainak központi gondolata (t. i. Isten egysége) ignoráltatott. Ez a hallgatás, a görög atyák idejétől a modern anglikán egyházi férfiak előállásáig, több volt egyszerű hanyagságnál: *eretnőség volt*“.

Igy van ez szórul szóra a Protestáns Egyházi és Iskolai Lap 1900. évi 20. számának 309-dik lapján. Aztán mondja valaki, hogy Kálvin rendszerét, melynek alapja épen az a „Jézustól sohasem említett“ eredendő bűn, a Prot. E. és I. Lap igazán vallja és védelmezi.

Kanyaró F.

A szászországi prot. nemesség közt, mint az ottani prot. lap írja, a lopózkodva katholizálás esete fordult elő. Von Frege országgy. képviselő és egy más családnak egy tagja, a kik az udvari és kormányi körökkel vannak összeköttetésben, katolikus nőkkal házasságot kötve beleegyeztek, hogy a születendő gyermekek a kath. vallásban neveltessenek, mi nagy visszatetszést keltett. A szászországi prot. lap azt jegyzi meg, „hogya a mi ifjú nemességünknek protestans hátgerince, mint a térdepléseknél (mikor a kath. istentiszteleteken az odavezényelt prot. vallású katonákat is térdepeltetik) meghajlik, az embernek azt kell kérdeznie, hogy a kath. kir. udvarban, melynek környezete a protestans öntudatra annyira altató hatása, honnan veszik a protestans állhatatosságot“.

Csongvay Károly. Értelem, jóság és élettapasztalat nézett le arról a tisztas arczról, mely most elhalványult örökre. Iskolája a soliditás, erős nemzeti érzés, erős hitelvbeli meggyőződés, keresztény emberiség és a lélek őszintesége volt. Krizának, Hajós Jánosnak és martonosi Gálffy Sándornak volt kor- és tanulótársa. A bírói pályán működött tisztelettől, közbecsüléstől kisérvé. Előbb mint a volt Maroszcék utolsó választott törvényszékének főügyésze szolgált s a törvényszékek újra szervezése után mint kir. törvényszéki bíró. Egyháza iránt élénk érdeklődéssel viseltetett. 1848-ban mint nemzetőri százados vett részt a küzdelemben. Egyike a legjobbaknak hunyt el benne, kinek emlékét hálás kegyelet őrzi. Fia Csongvay Lajos marostordam. főügyész.

A sárospataki ev. ref. theol. akadémia vesztesége. *Warga Lajos* sárospataki theol. tanár máj. 17-én elhunyt. Élete a tudós pályája volt. S szorgalmas kutatásainak s írói munkásságának eredménye a hátrahagyott örökség, az a terjedelmes nagy munka, melyben a keresztény egyház történelmét írta meg. Munkájában a magyarországi kereszténység kellő tekintetben részesül. Az unitárius hitjavítás tárgyalásánál ugyan nem helyesen írta, hogy Dávid Ferencznek a Barát Katával, a kolozsvári főbíró leányával való házassága „lépeső volt a dicsőség magasla-

tára“, mert Dávidnak, a mikor legnagyobb diadalait aratta, egy egyszerű, szerény nő volt a felesége és nem a főbíró leánya, kit 1872-ben vett el, a mint ezt újabb adatok kétségtelenné teszik. De ez munkájának értékéből nem von le, hanem belőle csak az következik, hogy a jeles mű újabb kiadásánál az a részlet kiigazításra vár. A keresztény egyház történelemirójának életét és munkásságát egy kiváló lelkű nő édesítette meg, Rajka Teréz, a kit egykor Kolozsvárt, mint kedvelt költőnőt ismertek, s ennek elhalálózásával később az ő méltó testvére, Rajka Róza, kinek bánata gyászol most a jó férj elhunyt felett.

Pályázati hirdetések: A kolozsmonostori m. kir. gazdasági tanintézet igazgatósága pályázatot hirdet 7 állami alapítványi ösztöndíjra. A felszerelt folyamodványok a m. kir. gazdasági tanintézet igazgatóságához Kolozs-Monostoron jul. 15-re küldendők. — A Murányi Farkas Sándor és neje Bánvai Ágnes 1000 ftros alapítványra pályázat hirdetetik, két 50 ftros díjra oly unitárius lelkészek számára, kik 1898 és 99-ben foglaltak lelkészi állást vagy kaptak arra kinevezést, s kik nyomtatásban vagy írásban levő dolgozataikkal pályázhatnak. A folyamodványok jun. 30-ig Boros György papnevelő intézeti dékánhoz küldendők.

Gyászhirek: *Nagy Olivér*, Torda-Aranyosmegye főjegyzője, egyh. tanácsos élete 52-ik, házassága 14-ik évében apr. 27-én megszűnt élni. 26 évig szolgált vármegyéjét odaadó hűséggel, kitartó szorgalommal s minden időben igyekezett hazafiai, polgári, családi és egyházi kötelességeit lelkes buzgalommal teljesíteni. A mint érzett és gondolkozott, akként beszélt és cselekedett — igaz szavak ezek, melyeket róla a szomorú jelentés mond. Elhunytát neje Várady Mariska s testvérei, Nagy Balázs, Nagy Boldizsár és Nagy Elemér fájlalják első sorban. — *Lászlóczky Sámuel*, ki előbb Budapesten lakott s aztán a Lászlóczkyak ős fészkebe Kolozsvárra tért vissza, máj. 8-án 63 éves korában elhalálozott. Az elhunytban Lászlóczky Györgyné, sz. Lászlóczky Ilona édes atyját gyászolja. — *Végh Mátyás*, fogarasi áll. polg. isk. és felső keresk. isk. ig. tanár, buzgó egyháztag élete 48-ik évében máj. 11-én elhalt. Haláláról a tanári kar gyászjelentést adott ki. — *Gruber József* verespataki bányabirtokos s egyháztanácsos élete 83-ik, házassága 46-ik évében máj. 31-én más hazába költözött. Hű és vallásos szív dobogott keblében. Gondos igazgatója volt több bányának, s buzgó gondnoka az egyházközségnek. Méltán gyászolják neje Jánky Anna s fiai Gruber Sándor, Gyula, Vilmos és Jenő a jó és derék családfőt, s a verespatakiak a közhasznú embert. — Székely Sámuel szegedi kir. adótisztet fájdalmas veszteség találta fiának *Székely Jenőnek* halálában.